

УДК 378.143

Кудіна В. В.

доцент Київського національного лінгвістичного університету

Осадчук О. А.

магістрантка Київського національного лінгвістичного університету

**КРЕДИТНО-MOДУЛЬНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
ОЧИМА СТУДЕНТІВ КНЛУ**

Стаття присвячена аналізу ставлення студентів вищої мовної школи до кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Описується методика дослідження та подаються його результати.

Ключові слова: кредитно-модульна система організації навчального процесу, рейтингова система оцінювання, Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система (ECTS).

Кудіна В. В., Осадчук О. А. Кредитно-модульная система организации учебного процесса глазами студентов КНЛУ. Статья посвящена анализу отношения студентов высшей языковой школы к кредитно-модульной системе организации учебного процесса. Описывается методика исследования, подается интерпретация его результатов.

Ключевые слова: кредитно-модульная система организации учебного процесса, рейтинговая система оценивания, Европейская кредитно-трансферная и аккумулирующая система (ECTS).

Kudina V., Osadchuk O. European Community Course Credit Transfer System by the students of KNLU. The article is devoted to analysis of the student's attitude towards European Community Course Credit Transfer System. The author describes the methodology of the research performed and shows its results.

Key words: European Community Course Credit Transfer System, European Credit Transfer System and Accumulation system, Rating system.

Соціально-економічні й політичні зміни в суспільстві, зміцнення державності України, входження її в цивілізоване світове співтовариство неможливі без структурної реформи національної системи вищої освіти, спрямованої на забезпечення мобільності, працевлаштування та конкурентоспроможності фахівців. Однією з умов входження України до єдиної Європейської зони є приєднання до Болонського процесу, що в свою чергу передбачає повну реорганізацію існуючого навчального процесу. Після підписання у Бергені документів про участь у Болонському процесі Україна стала на шлях докорінних змін системи вищої освіти.

У результаті входження України до єдиного освітнього європейського простору Міністерством освіти і науки України було видано накази: від 23.01.2004 року № 49 «Про затвердження програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки»; від 29.07.2005 року № 454 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні»; від 30.12.2005 року № 774 «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу». Хоча на сьогодні в Україні законодавчо затверджена система стандартів підготовки, нові навчальні плани, запроваджено кредитно-модульну систему, проте багато питань залишаються нерозв'язаними через організаційні, економічні, юридичні, інформаційні, методичні та інші проблеми, які впливають на цей процес.

КМСОНП – це повний відхід від традиційної схеми організації навчального процесу. Вона ґрунтується на двох елементах: кредит і модуль. За цієї системи зміст навчальних дисциплін розподіляється на змістові модулі (2 – 4 за семестр). Змістовий модуль навчальної дисципліни містить окремі модулі (теми) аудиторної і самостійної роботи студента. Кожен змістовий модуль має бути оцінений, що забезпечує безперервну роботу студента протягом семестра, а не лише перед сесією [1].

Кредит (credit) – умовна одиниця виміру навчального навантаження студента при вивченні якоїсь складової навчальної програми чи окремої дисципліни (курсу), виконаної студентом під час навчання. Кредит – мінімальна одиниця, яка точно документується, часто означає навчання впродовж тижня (суму аудиторної і самостійної роботи студента) [1, с. 228]. Так, було встановлено, що один кредит в українських ВНЗ дорівнює 36 годинам, з яких 18 годин відводиться на самостійну роботу студента [4, с. 28].

Важливим елементом КМСОНП є рейтингова система оцінювання, яка враховує різні види активності студентів, а не тільки активність під час аудиторних занять. Студент інформується про результати оцінювання навчального модуля, як складової підсумкового оцінювання засвоєння навчальної дисципліни. Часто підсумкове оцінювання засвоєння навчального матеріалу дисципліни визначається без проведення семестрового екзамену (заліку) як інтегрована оцінка засвоєння всіх змістових модулів з врахуванням „вагових” коефіцієнтів. Студент, який набрав протягом семестру менше необхідної кількості балів, зобов'язаний складати екзамен (залік) [1, с. 233].

Входження України до єдиного Європейського та Світового освітнього простору не можливе без запровадження такого багатопільового механізму, як Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система (ECTS). Ця система запроваджується на інституціональному, регіональному, національному та Європейському рівнях і є однією з ключових вимог Болонської декларації 1999 року [1, с. 231]. Ця система створена для забезпечення єдиної процедури оцінки навчання за кордоном, системи виміру і порівняння результатів навчання, їхнього академічного визнання і передачі від одного інституту іншому. Система може використовуватися усередині інституту, між інститутами однієї країни, а також між інститутами-партнерами з

різних країн. Система ECTS базується на принципах взаємної довіри учасників і передбачає виконання правил щодо всіх її частин: ECTS-кредитів, ECTS-оцінок, і зарахування кредитів [3, с. 48].

Отже, одним з основних завдань КМСОНП є стимулювання учасників навчального процесу до підвищення якості вищої освіти [5, с. 77]. Саме тому КМСОНП передбачає використання таких прийомів та методів, які б забезпечили не лише повне осмислення та засвоєння інформації, а й оволодіння способами її практичного застосування і прийняття рішень [1, с. 227]. За таких умов зменшується частка прямого, зовні заданого інформування і розширюється застосування інтерактивних форм та методів роботи студентів під керівництвом викладача (тьютора) та повноцінної самостійної роботи в лабораторіях, читальних залах, на об'єктах майбутньої професійної діяльності [1, с. 228]. Таким чином, КМСОНП орієнтована на студента, на стимулювання його самостійної та творчої діяльності.

Не зважаючи на те, що в усіх вищих навчальних закладах України запроваджена КМСОНП, багато питань, передбачених нею, так і не було вирішено. Зокрема, це питання недостатнього фінансування вищої освіти, оснащення (комп'ютеризація), низка інструментальних та змістових проблем. Наприклад, оскільки збільшується частка самостійної роботи студентів, кількість дисциплін за вибором, постає питання чисельності викладачів та їхнього навантаження. Хоча формально кількість аудиторних годин зменшується, реальне навантаження на викладачів зростає через збільшення поточного контролю, часу на індивідуальне консультування, збільшення обсягів документації тощо. Серед проблем, що залишаються, – можливість необ'єктивного оцінювання знань студентів, мала можливість вибору студентом навчальних дисциплін, невизначений статус бакалавра на ринку праці, подвійна система вищих наукових ступенів (кандидат і доктор наук). Українська вища освіта на міжнародному ринку не є конкурентноспроможною через свою низьку якість, і найголовніша проблема – працевлаштування випускників ВНЗ.

Враховуючи всі недоліки функціонування КМСОНП, ця проблема залишається актуальною для багатьох науковців, які не припиняють її дослідження (Сікорський П. І., Степко М. Ф., Болубаш Я. Я., Кудіна А. В., Садикова М., Шовкун І. та ін.). Від початку приєднання України до Болонського процесу не вщухають дебати про те, чи потрібно взагалі Україні рухатися в цьому напрямі, чи не втратить країна своєї унікальної системи освіти. Саме важливість проблеми та недостатня її вивченість зумовили проведення нашого дослідження. Досі думка тих, на кого спрямована ця реформа (введення КМСОНП), вивчалася мало. Тому в рамках нашого дослідження ми ставимо за мету з'ясувати ставлення до КМСОНП самих студентів, які вчаться за новими правилами та безпосередньо мають отримувати користь від реформи освіти. Завданням цієї статті є описати методику дослідження, а також інтерпретувати отримані результати та висунути відповідні рекомендації.

Під час дослідження було застосовано методи спостереження, бесіди, анкетування. Об'єктом дослідження була навчальна дисципліна – практичний курс англійської мови на другому курсі факультету германської філології. На практичних заняттях ми спостерігали за поведінкою та активністю студентів. В позааудиторний час проводились бесіди з проблем кредитно-модульної системи організації навчального процесу, її переваг і недоліків, ставлення до неї студентів. Крім того, було проведено анкетування серед студентів трьох академічних груп другого курсу з метою з'ясування рівня їх обізнаності, поінформованості щодо суті зазначеної системи, а також того, як студенти ставляться до кредитно-модульної системи організації навчання. Анкета складалась з 11 запитань. Метою першого питання було з'ясувати розуміння студентами сутності КМСОНП. Результати показали, що поінформованість студентів про кредитно-модульну систему організації навчального процесу знаходиться на середньому рівні: 47 % студентів відповіли, що вони більше розуміють, ніж не розуміють сутність КМСОНП. 26 % з впевненістю заявили, що розуміють принципи досліджуваної системи організації навчального процесу. 21 % респондентів висловили невпевненість у розумінні сутності КМСОНП і лише 9 % студентів відповіли, що абсолютно не розуміють засад КМСОНП. На запитання, чи задоволені студенти КМСОНП у власному університеті, 71 % опитаних відповіли, що задоволені всім, окрім можливості отримати оцінку «автоматом». 17 % висловили бажання навчатись за старою 5-ти бальною шкалою оцінювання, і 12 % студентів повністю задоволені КМСОНП у своєму ВНЗ. Щодо об'єктивності оцінювання за даною системою, ситуація склалась наступним чином: 70 % учасників анкетування вважають оцінювання за 100-бальною шкалою частково об'єктивним; 24 % – об'єктивним і 6 % висловили недовіру до існуючої системи оцінювання, вважаючи її необ'єктивною. Наступне питання анкети стосувалось відвідування студентами лекцій. За результатами опитування виявилось, що 73 % студентів відвідують лекції для того, щоб мати матеріал для самопідготовки. 16 % респондентів приходять на лекційні заняття, якщо мають вільний час. Для 7 % опитаних приводом відвідати лекцію є перевірка відсутніх, і лише 4 % опитаних студентів взагалі не відвідують лекції. Найбільшим стимулом відвідування семінарських занять для 70 % студентів виявилась можливість підвищити свій рейтинг, 19 % вважають, що це гарна нагода закріпити вивчений матеріал. Відпрацювання пропущених занять – привід бути присутнім для 8 % респондентів. 3 % студентів впевнені, що перевірка відсутніх є найкращим стимулом відвідування семінарських занять.

Опрацюючи результати анкетування, ми з'ясували, що переважна більшість студентів не задоволені обсягом завдань, що виносяться на самостійне опрацювання (62 %), інші цілком задоволені кількістю навчального матеріалу (32 %), і 6 % студентів вважають, що самостійної роботи замало. На запитання про мотиви виконання завдань для самостійного опрацювання 44 % опитаних відповіли, що виконують, якщо воно буде перевірятись. 32 % завжди готують самостійні завдання, 12 % опрацюють матеріал, лише якщо мають вільний час, 3 % студентів взагалі не виконують самостійної роботи, і 9 % висловили власні думки, згідно з

якими вони виконують максимальну кількість завдань для самостійного опрацювання або ж принаймні намагаються це зробити. Розподіл підсумкових балів за існуючою системою оцінювання викликає невдоволення у студентів. Так, 44 % зайняли позицію «за» щодо такого розподілу балів: 60 балів «заробляються» протягом семестру і 40 – на екзамені. 23 % студентів вважають, що доцільно виділити 50 балів на роботу протягом семестру і 50 – на екзамені. 13 % підтримали співвідношення: 30 балів за роботу протягом семестру до 70 – на екзамені, а 20 % студентів погодились з існуючим розподілом балів: 70 у семестрі і 30 на екзамені.

Окремі питання анкети стосувались переваг і недоліків КМСОНП. Серед плюсів називалась можливість отримати «автомат» – на першому місці (76 %). На друге місце студенти поставили рівномірне навантаження протягом року (20 %) і 4 % опитаних переконані, що переваг КМСОНП не має. Стосовно недоліків ситуація склалась так: 59 % студентів висловили думку, що недоліком КМСОНП є те, що конкуренція за бали створює напружену атмосферу, 21 % вважають, що відпрацювання занять є недоліком існуючої системи організації навчального процесу. 14 % опитаних переконані, що суттєвий недолік КМСОНП – це незрозумілість системи оцінювання, та 6 % респондентів не виказали незадоволення КМСОНП, відповівши, що недоліків в ній немає.

В анкеті містилось питання відкритого характеру, яке передбачало власну оцінку студентами навчальної системи університету. Це питання слугувало своєрідним показником дотримання або нехтування засад КМСОНП. Серед студентів, які відповіли на питання, 15 % висловили думку, що оцінювання необ'єктивне, а схема підрахунку балів незрозуміла, бо кожен викладач використовує затверджену в університеті систему на свій розсуд. Така ж кількість респондентів (15 %) вважає, що обсяг самостійних завдань не виправдано великий. Деякі опитувані виказали незадоволення тим, що викладачі не завжди перевіряють все, що задають. 17 % поскаржились на велику кількість предметів загальноосвітнього напрямку, вважаючи їх зайвими і такими, які лише створюють додаткове навантаження. Студенти переконані, що краще приділяти більше уваги фаховим предметам. Тісно пов'язана з цим питанням проблема браку часу знайшла підтримку у 23 % студентів. Опитувані висловили думку, що за існуючого навантаження у системі навчання університету не вистачає часу на виконання самостійних завдань, домашньої роботи, не беручи до уваги відпочинок; 10 % повністю задоволені функціонуванням КМСОНП в університеті, і 20 % учасників анкетування утримались від відповіді на запропоноване питання.

Отже, згідно з результатами анкетування, ставлення студентів до КМСОНП в цілому позитивне. Про це свідчить висока частка задоволених цією системою в університеті. Це також виявляється у достатньо великій кількості студентів, які відвідують лекції з метою отримати матеріал для самопідготовки. Студенти готові активно працювати на заняттях для того, щоб отримати гарні знання та підвищити свій рейтинг.

У результаті дослідження також було виявлено негативне ставлення студентів до окремих елементів КМСОНП. Перш за все, потрібно зазначити середній рівень обізнаності з нововведеною системою організації навчального процесу. Результати показали, що поінформованість студентів про КМСОНП як частину Болонського процесу обмежена їхнім повсякденним досвідом (рейтинги, бали), а більш загальні ідеї, як от: створення єдиного освітнього простору, стандартів вищої освіти, залишаються їм невідомими. Тобто, більшості бракує інформації про мету та принципи КМСОНП. Перенавантаженість, зокрема великий обсяг завдань для самостійного опрацювання, було визнане студентами негативною рисою КМСОНП. Причина полягає у відсутності у більшості студентів необхідного рівня сформованості навичок та умінь для дослідницької, наукової діяльності.

Незадоволені студенти і атмосферою, яка створюється навколо накопичення балів. З одного боку, регулярне оцінювання слугує стимулом для активної діяльності студентів, з іншого, – жорстока конкуренція в гонитві за балами впливає на психологічний клімат у студентському колективі.

У дослідженні було отримано підтвердження того, що КМСОНП хоча і є ефективною, але в системі української вищої освіти функціонує не на повну силу. Причиною цього є багаторічний досвід роботи за курсовою системою, в якій майже відсутній принцип індивідуалізації навчання. На сьогодні повністю відійти від традиційної системи поки що не вдається. В результаті відбувається нашарування двох протилежних за своєю суттю моделей організації навчального процесу, що призводить до плутанини, дезорієнтації студентів.

Щоб змінити цю ситуацію, необхідно проводити цілеспрямовані кампанії на формування позитивного образу освітніх інновацій серед освітян. Наприклад, в університетах було б доцільно запровадити інформаційно-промоційні заходи, які б підвищили не лише рівень загальної поінформованості студентів, а й висвітлити можливості та переваги, що дає КМСОНП у контексті Болонського процесу. Зокрема, це можливості навчання та працевлаштування за кордоном, привабливість освітянських послуг. Стосовно самого навчального процесу за кредитно-модельною системою, варто звернути увагу на систематизацію роботи студентів, їх заохочення. Завдання для самостійного опрацювання не повинні бути тягарем для студентів, а навпаки мають викликати інтерес. Потрібно всіляко заохочувати молодь до науково-дослідної роботи, створюючи секції та гуртки за інтересами. В українській системі вищої освіти ще досі залишається проблема недостатньої можливості вибору студентом навчальних дисциплін. Збільшення кількості спеціальних курсів, які можна за бажанням обирати, сприятиме результативності та зацікавленості в навчанні.

Таким чином, для формування позитивного ставлення студентів до КМСОНП потрібно вводити в дію кожний її компонент. Лише таким чином можна досягнути модернізації вищої освіти та забезпечити якість підготовки фахівців на міжнародному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаров С. М. Вища освіта України і Болонський процес / С. М. Гончаров, В. С. Мошинський. – Рівне : НУВГП, 2005. – 142 с.
2. Іванченко С. М. Болонський процес в Україні: коли за деревами не видно лісу / С. М. Іванченко // Таврійський вісник освіти. – № 2. – 2011. – с. 62 – 66.
3. Карран Терренс Общеєвропейские шкалы оценок: опыт национальных систем и ECTS / Терренс Карран // Высшее образование в Европе. – № 1. – 2005. – с. 46 – 54.
4. Тимошенко З. І. Болонський процес: Нормат.-правові документи / З. І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2004.– 102 с.
5. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредити / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Є. І. СОКОЛ, Б. В. КЛИМЕНКО. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2004. – 144 с.

УДК 378.02

Кривонос О. Б.

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У статті розглядаються питання організації самостійної роботи студентів педагогічного університету в умовах евристично-модульної технології навчання.

Ключові слова: самостійна робота, евристично-модульна технологія навчання, дидактичні умови самостійної роботи, особистісний творчий продукт студента, пізнавально-творча діяльність, дослідницька робота, проектна діяльність, педагогічні ситуації, тестові завдання.

Кривонос О. Б. Дидактические условия организации самостоятельной работы студентов. В статье рассматриваются вопросы организации самостоятельной работы студентов педагогического университета в условиях эвристически-модульной технологии обучения.

Ключевые слова: самостоятельная работа, эвристически-модульная технология обучения, дидактические условия самостоятельной работы, личностный творческий продукт студента, познавательная-творческая деятельность, исследовательская работа, проектная деятельность, педагогические ситуации, тестовые задания.

Kryvonos O. The didactic conditions of organizing the independent work of the students. In the article questions of the organization of the independent work of the students of pedagogical university under the conditions of the heuristic-modular technology of instruction are examined.

Key words: independent work, the heuristic-modular technology of instruction, the didactic conditions for independent work, the personal creative product of student, cognitive-creative activity, research work design activity, pedagogical situations, test tasks.

Відомо, що відповідно до вимог Болонської декларації та основних нормативних документів з організації навчального процесу у вищій школі, зокрема Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України, значний обсяг змісту дисциплін навчального плану (від 30 до 50 %) відведено на самостійне вивчення студентами. Це накладає відповідальність на викладачів щодо організації продуктивної самостійної діяльності студентів, методичного, інструктивно-критеріального та консультативного забезпечення самостійної роботи студентів у позааудиторний час. Самостійна робота має сприяти розвитку таких якостей, як: самоорганізація і самоконтроль; розвиток евристичного мислення; творчий підхід до питань, що вирішуються; самостійний пошук і запам'ятовування інформації, оскільки ці якості надзвичайно важливі в організації пізнавально-творчої діяльності студентів. У процесі виконання самостійної роботи студентам необхідно набути вміння знаходити і використовувати бібліографічну літературу, оволодівати найбільш ефективними методами інтелектуальної діяльності, навчитися самостійно встановлювати внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки тощо.

Як засвідчують наукові дослідження і власний педагогічний досвід, студенти недостатньо володіють загальнонавчальними вміннями, які забезпечують ефективність їх самостійної роботи. Виникає суперечність між вимогами до організації самостійної роботи і реальними можливостями студентів їх виконати. Це спонукає до створення певних дидактичних умов організації самостійної роботи студентів з метою розв'язання зазначеної суперечності.

Ми керувалися думкою науковців, що у багатьох психолого-педагогічних дослідженнях поняття “робота” розглядається як праця або діяльність, а “діяльність” – як робота в загальному розумінні або також як праця. Цим, на нашу думку, пояснюється відсутність у наукових публікаціях чіткого розмежування самостійної пізнавальної діяльності і самостійної роботи як двох окремих категорій. Ці два поняття поєднуються як тотожні в одне, найбільш звичне – “самостійна робота” як окремий вид навчальної (пізнавальної) діяльності, що має риси самостійності.